

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA**

LETNIK XIX.

ZVEZEK 2.

1912

LJUBLJANA

1913

ZORA Izhaja vsak mesec dvaj-
setega z Leposlovno prilogo
ter stane celoletno 5 kron, za
dijake 3 krona

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Naš sestanek. (L. S.)	33
„Slovanska Liga katol. aka.i.“ in njeni cilji za bodočnost. (L. Sušnik)	35
Visokošolski vestnik	44
Srednješolski vestnik	50
Socialni vestnik	52
Kultura in verstvo	54
Listnica uredništva	56

Leposlovna priloga.

V tujino. (Narte Velikonja)	57
Slovo na molu „San Carlo“. (Narte Velikonja)	57
Orkan. (Narte Velikonja)	58
Srečanja. (Josip Lovrenčič)	59
Pesmica za zimo. (Josip Lovrenčič)	60
Dekadenca. (Alozij Remec)	61
November. (Josip Lovrenčič)	61
Berač. (A. P.)	62
O ljudski književnosti. (Adolf Ivančič)	62

Književnost in umetnost. (Na ovitku.)

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: cand. iur. Stanko Majcen,
Wien VII., Burggasse 51, Stiege 9, Tür 135.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Anton Novočan: Naša vas. V Ljubljani 1912. Založil Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Bartsch ni bil prvi in Achleitner ne zadnji, smo dejali zadnjič in pri tem nismo mislili niti na Ivana Laha »Vaško kroniko«, niti na katero Cankarjevih ljudskih knjig. »Vaško kroniko« je že svoj čas s fino krettnjo odklonil Erjavec, Cankar pa je preizključen umetnik, da bi ustvaril roman zemlje. Cankarju manjka realističnega detajla. Cankar obesi pozorišče svojih novel in povesti tako visoko, da je to, kar se tam govori, in da je to, kar se tam oblikuje, mednarodna umetniška last. V njem se zgubi realistični detajl, ki bi mogel biti slovenski, na račun celotne ubranosti, in čeprav njegova ubranostna dela koljejo ubranostna dela najboljih pisateljev te vrste, pri nas obstojajo vendar samo za gornjih 100. Osobito, kar se nam razodeva v zadnjih njegovih »Treh povestih«, je tako nasebna in izključna lepota, da v praksi ne vemo, kam ž njo. Cankar more po »Lepi Vidi« pisati le-še psalme in potem bo njegova tako visoka, tako smela, umetniško tako neprimerno sebična pot končana. Nismo pa tudi mislili na Antona Novočana »Našo vas«, čeprav je že takrat ležala pred nami. Tudi to ni naša vas, tudi to ni naše ljudstvo. Sicer puščamo — in tega nam tu ni treba posebej podčrtovati — vsakomur prosto, kaj in kako oblikuje, a spričo te knjige, ki jo smatramo za prvi oficialni manifest umetniške generacije po Cankarju, se zdi primerno povedati, kaj da nam na nji ni po godu.

Strankarstvo zadnjih desetih let je naplavilo v naše knjištvo v širjem pomenu besede tolik material osebnega in narodnega življenja, da pisatelju, ki študira naše bistvo, ni mogoče iti preko njega. Ne mislimo tu odločno podlistkov v ti ali oni relaciji do naših javnih zadev, niti marcialnih člankov o tem ali onem kulturnem prašanju: gre nam najraje za one raztresene notice, ki so beležene sredi boja in vsled tega spontano pogajajo milije. Kdor je od doma prinesel srce seboj in ga spotoma ni zgubil ter da javnost uplivati nase, ta bo takoj ločil resnico od laži, krinko od obraza. Spoznal bo pretiravanje za pretiravanje, tlačenje za tlačenje dejstev na račun istine in za nujno posledico strank, ki sta si v laseh, bo smatral dejstvo, da spričo njih trpi objektivnost in pravica. Rodoljubna fraza je, da si politični boji še niso osvojili vsega ozemlja. Resnica marveč je, da je vzlic temu, da je danes vsak Slovenec ali klerikalec ali liberalec, da je vzlic temu pod to firmo še povsod skrit človek, ki ga — marljivi raziskovalec duše, najdeš, če ga iščeš. S tem smo hoteli povedati, da je pisatelju, ki stika za našo vasjo, odločno odsvetovati, da si jo rekonstruira iz političnega časopisja.

A Novočan je to storil in zato se njegove lepe knjige drži žurnalistovski prah. Kaj bi v naši vasi z Marijinim dekletom, ki na dan poroke beži iz zakonske postelje? Rihtar bi jo postavil na prangar. Kaj bi z Elijem, ki brez pomislekov obnavlja tip Brdavsca, če bi pokleknil na bodičast klečalnik? V obraz bi mu zabrusili, da laže. Itd. To so detajli, ki so posneti po »kulturni« kroniki zelo sumljivega kalibra in ki so se potem pavšalno podtikovali celi stranki.

Danes, ko prodira skozi skorjo političnonačelne strmosti, kakor se zdi, zopet čista človeškost, jih obsojamo in se z indignacijo obračamo od njih.

Novočan je segel po življenju, zagrabil pa — javno mnenje, ki ni več živo.

Ko smo čitali taka mesta v knjigi, smo se domislili gimnazijca Petra Plohla, poznejšega prijatelja Novočanovega. Že v osemnajstih letih je poznal bolešno črto med javno in zasebno resnico in spričo te dvojnosti prepričanja hudo trpel. Rekel je: »Če me javnost zmelje — življenje pa sem vendarle okusil!« Seveda je šel potem v Prago in si v vrček piva natrpal veronala. On je bil slabič, Novočan pa je hrust . . .

St. M.

Polemike v našem listu nismo otvorili in je tudi ne bomo. Za to nam nedostaje časa in tudi imamo sami s seboj opravka čez glavo. »Gorenjec« nas je v svoji 43. številki presenetil z novico, da smo brez kompasa. O smernosti ali nesmernosti Zorinega uredništva se s provincialnim listom ne bomo prerekli; tudi tedaj ne, če bi bila dotična notica podpisana. Distanca med »Zoro« in »Gorenjcem« je pač taka, da bi »Zora« pri »Gorenjcu« ne mogla iskati pomoči, tudi tedaj ne, če bi se ji res kaj človeškega pripetilo. Kar pa se tiče invektiv na enega naših gg. sotrudnikov, pribijamo le, da so to vobče, v našem slučaju, pri tem našem sotrudniku pa še posebno grde stvari. Očitek »nepremišljenega, nezrelega, tjavendanskega kritiziranja«, naperjen na moža, ki ima potrjen dokaz svoje kritične moči že za seboj, pade na tistega nazaj, ki ga je izpustil. Izigravanje nas proti gospodom poslancem, kakor se vrši tam, nas, ki z gospodi poslanci še nikdar nismo ničesar imeli, pa je beg provincialne časnikarske politike, ki je odigrala, za kulise privatnega kulturnega pozorišča. Tega drugi listi, ki tudi nésijo zaglavje »političnih in gospodarskih« in ki vedo, kam gredo, ne bi smeli trpeti. Ali mi z vsako številko »Zore« svoj delokrog razširjamo ali zožujemo, je naša stvar. Da se ne sečemo z »Gorenjcem«, je gotovo, in da bi bilo kaj takega, če bi bilo mogoče, opasno za nas, ne zanj, je edino, kar se nam zdi vredno odgovoriti na »blagohotni« nasvet. Urednik.

L. S.:

Naš sestanek.

Po pravici se pripisuje letošnjemu ljubljanskemu sestanku značaj važne etape v razvoju slovenskega katoliškega dijaštva. Ne le da je presešel po svoji zunanji obširnosti prejšnje shode, tudi njegova idejna vsebina je pokazala pazno motrečemu očesu višino resne klenosti, ki nam je lahko v ponos. — Prejšnje čase so stali taki sestanki vsakomur vidno v znamenju fiksiranja naših nazorov pretežno programatičnega značaja in vsakdo je poudaril z občudovanja vredno intenzivnostjo vse idejno jedro naše smeri. Tudi letošnji sestanek je tozadevno storil svojo nalogo v polni meri — poglobitev in utrditev v naših načelih. Tisti, ki so pričakovali tu od nas novih smeri, novih proklamacij, nas nikdar razumeli niso. Naš razvoj gre ravno, dosledno pot in nam ni treba v agitacijske in reklamne namene periodično revidirati temeljev programa. Pač pa se je videlo, da razveseljivo in primerno našemu naraščaju napreduje specializiranje na vseh poljih dijaškega delokroga.

Pokličimo si v spomin podobo sestanka! Veliko število udeležnikov, polne zborovalne dvorane, jedrnatih referati, živahne klubove debate, zanimanje naše javnosti z duševnimi ustanovitelji naše struje na čelu. In zborovanja sama: v Slovenski Dijaški Zvezi podajo naši akademiki, bogoslovci in abiturienti račun o svojem podrobnem izobraževalnem delu. Proslava desetletnice »Zarje« odkrije javnosti vse boje enega naših akademičnih društev za naša načela, ves idealizem in vso mladeniško vztrajnost pri delu za ljudstvo, slika, ki velja obenem za druga društva. Govora prof. Jarca in tov. Hodžarja sta instruktivna in pomembna. Skupno zborovanje hrvatsko-slovenskega dijaštva je izrazit dokaz naše načelne skupnosti in praktične vzajemnosti. Dr. Stelè razmotriva o naših nalogah v bodočnosti, njegov klic je: široko delo, globoka temeljitost! Tov. pl. Basić nariše pomen katoliške misli za narodov razvoj in bogoslovec Kandut podá pregnantno podobo udejstvo-

Empfangschein — Prejemnica

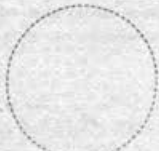
über eine Einlage von } K h , {
o vlogu od

Kronen } _____
kron } _____

auf das Scheckkonto bei
dem f. f. Postsparkassen-Amt in Wien, Nr. 72.195
na čekoval račun
pri e. kr. poštno-hranilničnem uradu na Dunaji, štov.
Kontoinhaber: — Imetnik računa:

**Upravništvo „Zore“,
LJUBLJANA**

Unterschrift des Postbeamten:
Podpis poštnega uradnika:

Erlagschein — Položnica

Einlage } K h
Vlog

geleistet durch }
vplačan po }

auf Konto-Nr. } 72.195
na račun štov. }

am }
das } 191

Poststempel:
Poštni pečat:

72

Den der Partei auszufüllen.
Naj popiše stranka.

Buchungsschein — Vpisnica

Den der Partei
auszufüllen:
Naj popiše
stranka: { Einlage } K h
 { Vlog }
 { geleistet durch }
 { vplačan po }

Konto-Nr. } 72.195
Račun št. }

Poststempel:
Poštni pečat:

72

Diese Scheine sind durch den Postbeamten abzutrennen und mit der Tagesrechnung an das f. f. Postsparkassen-Amt einzusenden.
Te listke naj poštni uradnik oddeli in pošlje z dnevnim računom e. kr. poštno-hranilničnemu uradu.

vanja naše duhovščine pri narodnem delu. In občni zbor »Slovanske lige kat. akademikov« se bavi na podlagi referatov tov. Bolkovca in Sušnika z dosedanjimi uspehi pri stavbi naše skupnosti in s cilji, ki jih moramo imeti za prihodnost. Kako lepo stopnjevanje

Vzporedno s tem se vrše zborovanja sekcij, hrvaških in slovenskih. Poglejmo le slovenske! Organizacijska priča o stremljenju po dosledni in smotreni izpopolnitvi našega ustroja. Narodnoobrambna obravnava obmejno nacionalno vprašanje z znanstvene plati in postavi važne direktive; obenem se peča z rešitvijo izseljeniškega problema. Literarna pa osvetli v ogledalu kritike današnje stanje vstvarjajoče in presojojajoče naše literature in označi nato smeri mlajše generacije. Glavno delo imajo pri prvi člani »Zarje«, pri drugi »Dana« in pri tretji »Danice«.

Mogočno ozadje vsem sejam tvori stik z našim celokupnim ljudstvom, ki manifestira z mnogobrojnim posetom pozdravnega večera, naše predstave in sklepnega komerza svoje zaupanje v nas in svojo edinost z nami. Naša duhovščina, na čelu ji vladika, duša našemu gibanju, naši poslanci, naši zastopi, naša učiteljska, mladinska in sploh socialna organizacija ter naše občinstvo: vsi so se dokumentirali z nami istih idealov, vsi nam dali zanosa in zaslombe.

Res, lep sestanek v vsej svoji harmonični celoti!

Vsebina zborovanj je v marsičem zanimiva, značilna. Naš sedanji idejni nivô se kaj jasno zrcali v njej. Več luči, več dela — klica, ki sta izšla iz naših starejših krogov — sta našla čisto naravno obilo odmeva med dijaštvom; skoro bi rekli, da stoji v tem znamenju celi sestanek.

Naše vrste so narasle in število naših starejšin se stalno večja. Že to dejstvo samo na sebi opravičuje klic po poglobitvi načelne strani; je to želja, da ne bi postala naša struja vsled večje širokosti obenem bolj plitva. Zato je bil mogočni refren vseh izvajanj od mladostno vzhičenih besed Mahničevih pa dolí do zadnjega referenta-dijaka velika potreba načelne trdnosti.

In več dela! Eni so polagali večjo važnost na javno, praktično delo, drugi na teoretično, znanstveno. Naravno, potreba po obeh je tu in le dijaštvo ji more s časom zadostiti. V principu mora iti drugo z drugim, kakor pri celoti tako pri poedincu. Lahko pa se poudari eno ali drugo bolj, v prvi vrsti v skladju z zmožnostmi in veseljem pri posamezniku, in le iz tega naj rezultira, če že ne drugače, prevladanje ene ali druge strani pri celoti.

Naše dijaštvo je pokazalo voljo do obojega. V sorazmerju z naraščanjem naših vrst lahko konštatiramo, da obdeluje vedno širše in specialneje vse panoge na obeh poljih. Eno pa naj omenim posebej. Predstava »Pavle« je bil živ dokaz, kako širi dijaštvo vedno bolj razumevanje umetnosti med slovenskim ljudstvom z lastnim uprizarjanjem naših dramskih del, in priča, da ima že danes v svoji vrsti veliko obetajoče umetnike. Tudi v tem oziru lahko zremo z dobrim upom v bodočnost.

Gotovo je poučljiv sestanek tudi na obratni strani. O raznih pomanjkljivostih bi najbolje vedela govoriti režija. Navedem tu par nasvetov za bodoči sestanek. Ni dovolj, če le zaupamo v svojo neposredno razvojno moč, treba je še vedno agitacijske sile prejšnjih let. Da se nudi čim večjemu številu možnost, da se izurijo, naj se vrše sestanki redno vsako leto. To zahteva tudi gradivo, ki se vedno množi in ki vsega kljub obsežnosti sestanka skoraj ni mogoče obdelati na enem. Tako je preostalo letos še dokaj vprašanj nerešenih, ki tudi zaslužijo vpoštovanje; naj bi jih vzeli v pretres prihodnjič. Zlasti nekateri problemi v organizaciji visokošolskega dijaštva postajajo aktualni, nič manj seveda organizacija podporništva in starejšinstva.

Veselo dejstvo je, da lahko vidimo v tem h r v a t s k o - s l o v e n s k e m sestanku nekak preludij vedno važnejšega in vedno bolj v ospredje stopajočega pozitivnega združenja z brati na jugu. To dejstvo je dalo sestanku svoj pečat, ki ga je le še potrdila »Slovanska liga kat. akademikov«. In v tem zmislu smo uspehov sestanka lahko iz dna duše veseli.

L. Sušnik:

„Slovanska Liga katol. akad.“ in njeni cilji za bodočnost.

(Referat na izrednem občnem zboru »S. Lige K. A.« v Ljubljani dne 4. avgusta 1912.)

Na III. slovenskem kat. shodu je imela tudi Leonova družba svoj občni zbor, da bi moglo videti tudi širše občinstvo, kaj ona pravzaprav je in kaj hoče. Podoben namen je vodil tudi našo Ligo, da je priredila za danes izredni občni zbor: naj izve tudi širša javnost kaj več o našem dosedanjem delu in pa o naših ciljih za bodočnost. Obenem naj bo ta zbor primeren zaključek dosedanjih zborovanj, posvečen razmotrivanju celotne katol. slovanske dij. vzajemnosti, katere le en del, čeprav ne najmanj važen, jugoslovansko vzajemnost, smo tolikrat obravnavali tekom našega tridnevnega sestanka.

Po izvajanjih tov. predsednika o dosedanjem delu Lige mi bo pač veliko lažje govoriti o ciljnih »Slov. Lige. K. A.« za bodočnost, kajti iz smeri dosedanjega dela se lahko upravičeno sklepa na smer dela v prihodnosti. Treba mi bo samo nekoliko izpeljati že začeta pota, aplicirati naš program, naša pravila na tek časa, ki pride. — Vendar kakor je naša pot v glavnem jasno in ravno načrtana, tako je v podrobnem še vse premalo obdelana; še je na njej mnogo negotovih mest, ovinkov in stranpoti, ki čakajo določnega trasiranja. Moj namen je tedaj v nastopnem diskutirati nekaj takih vprašanj, seveda le najvažnejša.

Predvsem je potrebno, da določimo in preciziramo, kaj je Liga v svojem bistvu in kaj je njena najbližja naloga.

Liga ni začetnica našega slovansko-katoliškega dijaškega gibanja, Liga je le njegova sinteza: ona je takorekoč posebljenje dijaške katol. slov. vzajemnosti. Večina sedanjih njenih podružnic je eksistirala že prej kot Liga, delovale so vsaka v svojem delokrogu za iste cilje kot ona in bi delovale brezdvoma tudi v bodoče, čeprav bi Lige ne bilo. Tudi zveze med posameznimi društvi, zlasti ene in iste narodnosti, ni nikoli povsem manjkalo. Vendar, gospoda moja, kolika razlika med nekdanj in sedaj! Danes stoje naši akademiki v vsakem vseučiliškem mestu, kjer jih je kaj, v ozkem, tesnosklenjenem krogu skupaj, pod eno in isto streho, v znamenju resnične slov. gostoljubnosti. Danes tvorijo naši akademiki po vseučiliških mestih, čeprav organizirani po narodnosti vsak v svojem društvu, vendar zopet višjo nerazdružljivo celoto v skupni centrali na Dunaju: tja se shajajo vsako leto delegati na sestanke, tam se vrše vsake dve leti redni občni zbori, tam je središče tesne pismene zveze. Danes vidite na vsakem večjem zborovanju našega dijaštva, bodisi na jugu ali na severu, zastopnike tudi drugih narodnosti in Liga si šteje takorekoč v svojo dolžnost, da priredi ob vsaki taki priliki naši vzajemnosti posvečeno zborovanje. Skratka, Liga je krepka predstaviteljica naše pozitivne skupnosti.

Iz tega je že razvidna njena najbližja naloga, da uveljavi namreč naše ideje v visokoškolskem življenju. Že danes predstavlja Liga kot sinteza naših društev konsolidirano moč, ki se bo v doglednem času nujno uveljavila na naših akademičnih tleh in zlomila tisti teror, tisto domišljavo aroganco naših nasprotnikov, s katero nastopajo nasproti nam.

Naša Liga stoji visoko nad kakšnim Slovanskim komitejem, kot se je ustanovil svoje čase na Dunaju in h kateremu je pristopilo takoj ob začetku 21 slov. društev. Pa ob prvi priliki, znani Wahrmundovi aferi, se je pokazala rahlost njegove

sestave, izstopilo je več društev in sedaj obstoja ta komite menda le še na papirju; o kakem delu, o kakih ciljih njegovih sploh ni govora. Gopoda moja, naša Liga pa je trdna veriga, ki je ni tako lahko razkleniti, močna, ker edina v vseh svojih temeljih. In če bo v bodoče prišlo do podobnih dogodkov, bo Liga znala varovati z vse svojo energijo naše stališče. Ko je židovsko-liberalno dijaštvo nastopilo pred par leti proti prof. Zimmermannu in skušalo preprečiti njegova predavanja, je Ligina podružnica »Polonia« v Krakovu nemalo pripomogla s svojim krepkim nastopom, da se jim je njihova namera izjalovila. In tedaj se je vse naše dijaštvo izrazilo solidarno ž njo, Liga ji je izrekla na shodu na Dunaju svoje priznanje, naši listi so kot en mož branili pravico pred napredno študentovsko predrznostjo.

Tako se bo godilo tudi v bodoče. V tem je očitiden velik pomen Lige za zboljšanje razmer na naših univerzah samih. Liga tega svojega cilja gotovo ne bo nikdar spustila z oči, saj je to njeno neposredno torišče.

Da se to v čim večji meri doseže, mora Liga polagati poglavitno skrb kot dosedaj tudi za naprej na organizatorično delovanje, zakaj le v organizaciji je moč. In dasi je naša organizacija v treh letih Liginega obstoja nepričakovano hitro napredovala, še dolgo ni popolna. Naj navedem le nekaj konkretnih točk. Liga se mora truditi v bodoče, da naveže stike še z Rusini, s Slovaki, ev. z Bulgari. Liga bo podpirala stremljenja, ki merijo na to, da se ustanovi slov. kat. akad. društvo v Krakovu, stremljenja, ki hočejo ustvariti v Pragi našo akad. trojico z ustanovitvijo še hrvatskega kat. akad. društva, podpirala bo prizadevanja, da se pritegne v našo sredo l'ovski klub poljskih akad., delala bo končno zlasti na to, da se doseže potrditev naših pravil tudi za onostransko državno polovico. Kajti žal, da dosedaj naši vrli »Domagojci« n. pr. niso mogli formalno pristopiti v Ligo, dasi so po srcu in duhu že davno v njej. In dvakrat žal, da dokler bodo take prečudne razmere na Hrvatskem, kar ne moremo upati, da bi ondotna vlada naša pravila potrdila ter ne moremo storiti za enkrat drugega kakor gojiti ozko idejno zvezo z njimi, sicer pa čakati boljših časov.

Iz tega lahko razvidite, tovariši, da Liga slejkoprej stremi za tem, da se kot skupen organizem kolikor mogoče izpopolni in usovrši. In če pomislimo, kako nadkriljujejo pri nas slovanski akademiki procentualno že zdaj akad. vseh drugih narodnosti skupaj in če računamo, da bo naša kat. renesanca napredovala v tej meri kot dosedaj, potem se nam odpirajo upapolne perspektive v bodočnost, da bo namreč naše dijaštvo,

združeno v Ligi, v doglednem času postalo na avstrijskih visokih šolah faktor, ki ga bo morala javnost v polni meri upoštevati.

Druga stran organizatoričnega dela, po ustanovitvi društev je seveda njihova poglobitev in pomnoženje medsebojne zveze. Sprva je vršila Liga to nalogo potom direktnega zasebnega dopisovanja, pozneje se je pa vrglo težišče tega dela na naše dijaške liste: »Luč«, »Prąd«, »Studentsko Hlidko«, »Zoro«. Poročila o delu bratskih društev v njih so vedno številnejša in obširnejša in »Liga« ima deloma že stalne dopisnike za vsako narodnost posebej. Da, sprožila se je že celo misel, da se ustanovi v okvirju centrale časnikarski odsek po vzgledu Pijevega društva. Zakaj vedno bolj in bolj nam postaja jasna važnost trdno organizirane publicistike. Če imajo napredni časnikarji pri vseh slovanskih shodih svoja specialna zborovanja, ki jim nihče ne bo odrekal gotove važnosti, moramo tudi mi gledati, da na tem polju preveč ne zaostanemo. Mi bi hoteli s tem le podkrepiti naše liste in revije. — Kdo bi se ne vzbudil, če vidi na primer, kako strašno strankarsko je informiran »Slovanský Přehled« o slovanskih političnih in sploh kulturnih razmerah? In to je revija, ki jo slovanski znanstveni svet upošteva. Otdod pride, da ima češka inteligenca tako prečudne pojme o nas. Proti takim skrajno tendencioznim informacijam bo treba postaviti v kakem drugem listu v Čehih protiutež; molk je tukaj slabo na mestu.

V zglede nam je lahko »Świat słowiański« v Krakovu, organ tamošnjega Slovanskega kluba, ki izhaja že sedem let in ki z velikimi simpatijami zasleduje med drugim tudi slovenska kulturna stremljenja ter jim skuša biti pravičen.

Ker sem že ravno pri tem, naj mi bo dovoljeno, da opozorim tudi na globlji, večji pomen »Lige«, ki sicer sega daleč preko njenega okvirja, pa ima vendar svoj začetek in izvor baš v obstoju »Lige«.

Akademična leta so merodajna za smer vsega poznejšega delovanja v javnosti. Za ideale, ki jih dobi ali ohrani človek na visoki šoli, se bori tudi v poznejšem življenju. Če smo tedaj udeleženi v svojem krogu akademiki ideal kat. slov. vzajemnosti, je jasno, da mora to naše smotreno in dosledno stremljenje imeti za posledico enkrat zboljšanje kulturnih odnošajev med slovanskimi narodi v Avstriji. Ne mislim tega tako, kakor da bi bilo potem naenkrat vse dobro, pohvale vredno; imamo dostikrat prerazlične gospodarske interese. Še manj hočem s tem reči, da dozda nikjer ni skupnega nastopanja. Vseeno pa lahko čujete ob vsaki priliki tožbe, da se katoliški avstrijski

Slovani bore tako redko ramo ob rami, da se pojavljajo nasprotno celo neredko nesporazumljenja in spori med njimi. To pa stoji, gospoda, da je upravičeno upanje v zboljšanje teh razmer le tedaj, če se zavzame mladina, zlasti inteligenčni naraščaj, za to idejo. Ustanovitev »Katoliške Unije« nam priča, da se da v tej smeri tudi v Avstriji veliko doseči, ker so tla za to vsak dan bolj pripravljena. — Če tedaj vidimo, kako navezujejo v akademičnih letih naši akademiki s severa in juga tesne prijateljske stike med seboj, zakaj bi ne smeli pričakovati, da se bodo te vezi poznale tudi v poznejšem delovanju? Gotovo preje, kakor pa če jih zanese šele življenje tok do tedaj popolnoma tuje v iste interesne sfere. Meni vsaj se zdi, da se ne motim, če trdim, da bo imel v tem smislu obstoj in delovanje »Lige« dalekosežne posledice, tako da bo o njih vedela govoriti občna zgodovina.

Prav je potem, da si na tem mestu natančno ogledamo, kakšno naj bo stališče napram kulturnim strujam v slovanstvu našega časa, s katerimi se dotikamo.

Za nas kot dosledne katoliške Slovane je seveda tako slavjanofilstvo, ki je cvetelo nekdanj, kakor panslavizem, kot so ga propagirali tudi po Slovenskem v Stritarjevi dobi in ki je cikal na rusko pravoslavje ter delal bolj ali manj očitno za odpad od Rima, nevsprejemljivo pa tudi že drugod premagano stališče. — Znano je, kako so ravno nasproti tem namenom takrat začeli naši preroditelji krepkeje povdarjati katoliško slovanstvo, ker je postalo vedno aktualnejše vprašanje, ali se bo gibala vzhodna Evropa v znamenju slov. katolicizma ali ruskega pravoslavja; in v ospredje je stopilo stremljenje za cerkveno unijo; cirilmetodijska ideja. Kaj pravimo mi k vsemu temu?

Naravno je, da se mi ne ogrevamo za novoslovanske ideale kakor tisti peterburški romarji; to tem manj, ker vidimo, da celo sami voditelji neoslavizma obupujejo. Dr. Kramař se v novem zborniku »Slovanstvo«¹, za katerega je napisal uvod, bridko pritožuje nad neozdravljivimi ranami, ki jih je prizadel temu gibanju ruski nacionalizem (vzglede sofijski slov. shod in aneksija Bosne). Rus naj bo po njegovih besedah le »primus inter pares«, in to seveda šele, kadar bo postal nekoliko bolj kulturni nasproti svojim bratom. S tem je povedano dovolj. — Tudi se ne strinjamo z Avstrijo, ker se časih sliši pri nas,² češ da zahodni Slovani ne napravijo ničesar brez vzhodnih. Nasprotno, mi hočemo ravno pokazati, da lahko najpreje tudi sami veliko

¹ Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti. Napsali: Dr. J. Bidlo etc. ... V Praze 1912.

² Prim. Świat slowiański IV. str. 271. (Szarapow.)

naredimo. Pridružujemo se pa tu v polnem obsegu mislim našega odličnega učenjaka dr. Grivca: »Cilj naših teženj mora torej biti versko in kulturno zjedinenje Slovanov, namreč najprej verskokulturna organizacija kat. Slovanov in po tej verskokulturno zbližanje in zedinjenje slovanskega Zapada s slovanskim Vzhodom.«¹ Vendar prepuščamo rešitev teološke strani tega vprašanja naravno bogoslovcem - strokovnjakom, zavedajoč se, da bi vsako diletantsko vmešavanje tu znalo škoditi. Zato pa ne zasledujemo z nič manj srčnimi simpatijami prizadevanj Velegrajske akademije ter podpiramo po svojih močeh »Apostolstvo sv. Cirila in Metoda,« ker tudi v naših srcih močno odmeva refren:

V pravi veri, o Gospod,
Združi ves slovanski rod!²

In kako bi tudi ne? Saj so razkolni Slovani vendar naši bratje, ki so bili le toliko nesrečni, da so prejeli versko omiko iz drugega žarišča. Mi pa tudi vemo, da bo pri tem zbliževanju, ki je jako široko polje, igrala glavno ulogo stopinja obojestranske kulture; zato smatramo tudi sebe za pomožne delavce v dosego skupnosti, če se borimo za konsolidiranost in kulturno osamosvojitve katoliške slovanske inteligence. To moramo imeti vedno pred očmi, zakaj zavesti se nam je treba pravočasno globoke resnice, ki zveni iz izvajanj dr. Krekovich, »da je ohranjenje Avstrije in evropske krščanske izobrazbe odvisno od tega, če se premosti prepad med katoliškimi in razkolnimi Slovani.«³

Da, in s ponosom morem citirati tu besede našega g. star. Mazovca iz letošnjega »Čas-a«: »Sporazum in medsebojna pomoč od naroda do naroda, v ozadju pa prelepa upapolna zvezda cerkvene unije in kulturne edinosti: to je naš slovanski program.«⁴

»Slovanska Liga kat. akad.« pa gre še dalje. Preteklo jesen je sklenila, da stopi v zvezo s kat. dijaškimi zvezami drugih narodov, kakor Francozov, Italijanov itd. Zakaj na svetu sta in bosta dva tabora. In kakor se nam nasprotnne vrste raznih narodov vedno najdejo v boju proti katoličanstvu, tako naj tvorijo tudi katoliški akademiki vseh narodov konečno le zopet enoto in želeti je, da so si v stalnem idealnem kontaktu med seboj. Mi namreč nismo — to je treba vedno povdarjati — ekskluzivno nacionalni, kakor da ni razven Slovanov nikogar drugega na

¹ Gl. Katoliški Obzornik VIII. 2, str. 232.

² Gl. Silvín Sardenkovo uvodno pesem v brošuri: Dr. Grivec, Sv. Ciril in Metod, apostola sv. vere in cerkvene edinosti. V Ljubljani 1910.

³ Gl. istotam, str. 26 sl.

⁴ L. VI. 1. Str. 26.

svetu. Hvaležni smo romantiki, da nas je vzbudila povsod k lastnemu zavednemu narodnemu življenju, zavračamo pa zablodnje narodnega šovinizma in hipernacionalizma, ki so ga zanesli med nas neposredno naši lastni bratje iz načel liberalizma in pa ki so ga nam posredno usilili objestni sosedje s svojo Herrenvolkmoralo. Obžalovati je treba, da se dajo ponekod celo kat. akademiki tako daleč uplivati od takih načel, da pozabijo na to, da smo, ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi. Mi ne priznamo narodnega radikalizma, ki je sam sebi namen, ker je krivičen in za nas, če bi obveljal, mnogokje poguben; nam je več krščansko načelo pravičnosti, kajti le po njem je zajamčena vsem rodovom in vsakemu posamezniku upravičenost obstoja in le na tej podlagi je mogoč kak trajen sporazum. — Tu je tudi mesto, kjer se naše versko in narodno stališče vsakomur očitno strne v enoten, harmoničen izraz.

Taka so naša načela glede teh velikih, svet razgibajočih vprašanj.

Ob prehodu v razmotrivanje notranjih ciljev, da se tako izrazim, recimo še najprej par nadaljnih besedi v svrhu razumevanja »Lige«. Vsak član »Lige«, vsaka podružnica deluje po svoje v uresničitev in uveljavljenje naših idej. Kar doseže posameznik, podružnica, se eo ipso prišteje naši skupni stavbi. Ako bi tega ne bilo, bi seveda predsedništvo, obstoječe iz komaj deset članov, ne moglo kazati na take vspehe. In nič bi ne bilo bolj napačnega, kakor če bi kedaj to predsedništvo mislilo ali govorilo, da je napredek »Lige« specielno njegova zasluga. Istotako bi bil sevé na napačni poti, kdor bi dejal križem roke, pa čakal in gledal, kaj in koliko bo naredilo predsedništvo. Delo v intencijah »Lige«, skrb za napredek celokupne »Lige« je stvar nas vseh, predsedništvo ima le nekaj specialnih nalog, kakor oskrbovati upravo centrale, skrbeti za statistiko, za tesno zvezo s podružnicami, registrirati njihovo delo, zastopati nazunaj, dajati tupatam iniciative, direktive, ker ima boljši vpogled v stanje cele organizacije; skratka, ima nekako iste funkcije kakor vsaka centrala. Treba je povdariti to le, da se ne naseli kje predstava, kakor da je »Liga« istovetna s tisto deseterico članov predsedstva, ali pa da more ono delati iz nič čudeže. Če bomo pravilno umeli institucijo »Lige«, se nam ni bati nesporazumljenj.

Ko smo tako razbistrili pojme o »Ligi« v celoti in o njenem predstavništvu posebič v luči njenih temeljev in ciljev, si oglejmo dve »interni« vprašanji, ki ste v praksi za nas velike važnosti. Mislim tu vprašanje skupnega slov. občevalnega jezika in vprašanje naših narodnih sporov.

Na Dunaju — za vzgled vzamem dunajske razmere, ker so mi prvič najbolj znane in so drugič pač tudi najbolj raznolike ter sponiram obenem, da so v Gradcu in Pragi več ali manj podobne — imamo sedaj srečno štiri naša društva, vsaka naših narodnosti svoje: »Danica«, »Hrvatska«, »Lipa«, »Polonia«. Vsa štiri stanujejo skupaj v enem, dasi zelo nezadostnem stanovanju, o čemer bom govoril še kesneje. Nujna in obenem neprecenljiva posledica je, da se stikamo dan na dan bratje s severa in juga, se tako spoznamo in spoprijaznimo. Skupni klubi kakor pevski, telovadni, skupni izleti veliko pripomorejo k temu; da, mogoče se bo dala izpeljati tudi skupna slov. akad. kongregacija. — Pa kako pa z jezikom, boste upravičeno vprašali. Faktum je namreč, da se en južni in severni slov. abiturient z začetka absolutno ne razumeta brez predpriprave, ako govorita vsak svoj jezik. In jaz se dostikrat čudim, zakaj tako gojimo tisto bajko, da se slovanski inteligentje med seboj kar tako razumejo, ko vendar vsak dan lahko vidimo, da to ni res. S tem le podpiramo zmotno mnenje pri mladini, ki se potem ne loti resnega in sistematičnega učenja slov. jezikov.

Tudi slovanskim jezikom se je treba privaditi, in sicer s primerno vztrajnostjo, četudi z nekaj manjšim trudom kot čisto tujim jezikom. V ta namen prireja »Liga« jezikovne kurze, klube, ki so nekateri bolj, drugi manj dobro obiskani. Ker kdor nima posebnega veselja za to stvar, najde lahko vedno kolikortoliko upravičen izgovor, da poleg svojih strokovnih študij ne dobi časa za to. Vendar kdor ima nekaj zanimanja in malce dobre volje, lahko doseže na ta način lepih uspehov. Boljše pa gre ta reč sevé, če se poda akademik za par semestrov na dotično slov. vseučilišče, ali prebije tam svoje prostovoljsko leto: »Liga« to metodo podpira, kar se da. Drugače si lahko pridobi član enega naših društev tudi izven ali poleg kluba verziranost v bratskem jeziku z neposrednim osebnim občevanjem s kakim kolegom, z zahajanjem na občne zборе bratskih društev, z uporabljanjem »Ligine« slovanske knjižnice; vrhutega prireja pa še »Liga« sama skupne sestanke s predavanji o aktualnih vprašanih raznih slovanskih narodnosti, o katerih referira vsakokrat pripadnik dotičnega naroda v svojem jeziku. Tako si naš akademik lahko pridobi tekom svojih študij precejšnje poznanje vseh v »Ligi« zastopanih slov. jezikov in to je naš ideal!

Vprašati bi utegnil kdo: Zakaj pa »Liga« ne določi enega izmed slov. jezikov za svoj občevalni jezik, ki bi ga rabili vsi pri pogovorih, zborovanjih? Tako bi se ne bilo treba učiti več kot enega samega jezika. — Ali bi bilo oportuno ali ne postaviti

si ta določni cilj, o tem so mnenja lahko razdvojena. Zato ni sklepala oficielna »Liga« v tem oziru še ničesar. Razlogov, ki govore proti, je več. Prvič se moramo postaviti na stališče absolutne narodne enakopravnosti, ki goji z ljubeznijo vsako betev slovanskega drevesa liki moderni jezikoslovec, za kate-rega niso majhna narečja nič manj važna kakor svetovni jeziki in ki jim zato posveča ravnotako svojo pozornost; vsi so mu dana fakta, ki jih je treba upoštevati. Zdi se, da se tu vračamo zopet k nazorom prvotne romantike.

Drugič se pa lahko upravičeno reče z dr. Kramařem: »Slovanstvo nikdy nemuže tvořiti jeden národ jako Němci. S tím metno se smřiti a nechtiti nemožné.«¹ Časi, ko se je kaj takega dalo izvesti, so bržkone minili. Treba pomisliti, da so bili nekđaj res kulturni činitelji tako maloštevilni, enotni in imeli tako posebne razmere sebi v prilog, kot jih danes pri tej splošni izobrazbi, pri sedanjem razvitem narodnem čustvovanju, ko si vsak narod, celo ljudstvo več ali manj samo določa svojo usodo, ne najdete zlepa več. Tudi ni pravilna antiteza Nemci — Slovani, kot jo vedno čujemo ponavljati. Če jo postavimo pravilno, bi se morala glasiti: Germani — Slovani, Romani — Slovani; pa vidimo na prvi mah, da Germani niso z ozirom na število posameznih jezikov dosti na boljšem kot Slovani. Razlika je le ta, da imajo germanski rodovi vsak svojo narodno samostojnost in polne nar. pravice. Pri nas pa ravno ta nedostatek vzbuja željo, da bi se lahko tu merili s skupnim nasprotnikom Nemcem. Pa, kolo od sreče u okoli vrteči se ne pristajě, poje Gundulić, utegnejo priti časi, ko bo samoposebi odpadlo in s tem tudi tista neutešljiva želja po skupnem občevalnem jeziku. Ker res je, ne v jeziku, temveč v srcih je nepremagljiva moč slovanstva.

Razlogov pa, ki govore pro, mi ni treba ponavljati, ker ste jih že dostikrat slišali. Omenim le, da glavna korist, ki naj naj jo ima od skupnega občevalnega jezika inteligenca, znanstvo, ni tako evidentna. Zakaj resen slovanski znanstvenik bo moral slejkoprej imeti v evidenci tudi druge slovanske jezike; ljudske mase pa ne bi imele od tega dolgo ničesar. In tuji narodi ne bodo zato naših literatur nič manj upoštevali, četudi ne bomo imeli ene skupne. — To se opaža sedaj vedno bolj-inbolj.

(Konec prih.)

¹ Cf. Slovanský Přehled XIV. č. 5. Str. 228.

† stud. med. Fran Tršar.

Dne 4. oktobra 1912 je preminul na svojem domu v Dol. Logatcu v najlepši mladeniški dobi član »Danice« medicince Fran Tršar.

Pokojnik si je svojo bolezen nakopal pri vojaki v Pragi, kamor je odšel v aprilu po prvem izpitu. Že v začetku ni bil s svojim vojaškim življenjem nič kaj zadovoljen, ker mu je manjkalo pravih tovarišev. Mogoče, da je že ta njegova nezadovoljnost in dušna potrtost kaj pripomogla k bolezni, katera ga je nazadnje pokopala. Avgusta meseca se je na vajah prehladil, česar posledica je bila dolgotrajna bolezen v prsih. V garnizijski bolnišnici v Pragi pa je sčasoma toliko okreval, da so ga pustili domov. Doma pa se je v kratkem toliko opomogel, da se je čutil že popolnoma zdravega. Šel je v Ljubljano, se pri tej priliki iznova prehladil, začel bljuvati kri, kar mu je v par dneh prestriglo nit življenja.

Živel je rajni že v gimnaziji pa tudi v teh dveh in pol letih na Dunaju le v skromnih razmerah. Vedno tih in nenavadno resen, se je z neverojetno pridnostjo posvetil svojemu strokovnemu študiju, medicini, da bi postal tem preje »doktor revežev«, kakor se je sam izrazil. Vkljub temu pa, da mu je njegov študij sam dal mnogo dela, ni pozabil tudi na druge stvari. Kot »Daničar« je bil delaven in vzgleden društvenik. Kot navdušen kongreganist je v tem oziru tudi na svoje tovariše plodonosno vplival. Najbolj pa se je zavzemal za našo orlovsko organizacijo. Sam izvrsten telovadec in načelnik dunajskega odseka, je znal, bodisi osebno, bodisi s primernimi članki v »Mladosti«, vzbuditi zanimanje za telovadbo in organizacijo.

Pogreb, kateri se je vršil pri obilni udeležbi, posebno Orlov, dne 6. oktobra, je pokazal, kako priljubljen je bil rajni Fran. Gotovo bo ostal pri vseh, kateri so pokojnika poznali, posebno pa pri »Daničarjih« vedno v najboljšem spominu.

Živinozdravniška visoka šola. Bojkot, ki se je začel spomladi proti državni službi, je sedaj opuščen, ker se je na mero-dajnem mestu gotovo obljubilo, da se v najkrajšem času ure-dijo in zboljšajo plače državnim živinozdravnikom. Če se v primernem času ne ugotovi upravičeni zahtevi živinozdravnikov, se bo bojkot zopet proglasil in nihče ne bo vstopil v državno

službo. Vsled dosedanjega bojkota je bilo marsikatero mesto nezasedeno, kar se je v upravi precej poznalo.

Nekaj novega je naznanil radikalni »Dijaški Almanah« v VI. letniku. Doslej se je namreč smatralo »Akad. društvo slov. veterinarjev« na Dunaju za strokovno društvo in se oficijelno poudarjalo, da ne pripada nobeni dijaški struji. Seveda nismo tega verjeli, ker dobro poznamo razmere v imenovanem društvu. To naše mnenje potrjuje »Almanah« na strani 72. pod rubriko »Slovenija«. Tam se glasi: »Dočim imajo posamezne stroke svoja posebna strokovna društva — tako n. pr. tehniki, veterinarji, agronomi — mora biti Slovenija nekak c e n t r u m, ki naj nudi dijaštvu ono, česar v svoji stroki in svojih strokovnih organizacijah nima.« Iz teh vrst sledi dovolj jasno, da smatra Slovenija veterinarsko društvo kot nekak odsek svojih članov, ki študirajo veterino in se hočejo v posebnem društvu strokovno izobraževati. Nam je prišla ta izjava popolnoma prav, vsaj vemo, kaj nam je storiti. Gotovo ni treba omeniti, da niso vstopili Daničarji-veterinarci (šest po številu) v Akad. društvo slov. veterinarcev, katerega razglaša Slovenija za svoj privesek.

I. Ž.

Hrvaško akad. dijaštvo med počitnicami. Vedno večje postaja število hrvaških katoliških akademikov, a s številom se množi tudi delo, zlasti socialno, ki ga vrše naši tovariši med hrvaškim ljudstvom. V letošnjih počitnicah so priredili krasno uspele sestanke. Na ljubljanskem slovensko-hrvaškem sestanku je bilo čez 300 Hrvatov iz vseh pokrajin. Temeljiti so bili referati, in sklepi, ki so jih sklenili ob tej priliki, bodo pokazali le moč in voljo hrvaškega dijaštva. Izmed drugih sestankov, ki so se vršili tekom počitnic, naj omenjam za sedaj le dva. Istrsko kat. dijaštvo je zborovalo v prijaznem Beramu blizu Pazina. Akademično društvo »Dobrila« je podalo račun svojega dela. Ustanovilo je tekom leta 15 mladeniških društev in priredilo več analfabetskih tečajev. Zasedovati hočejo zlasti socialno vprašanje in proučavati gospodarske razmere v Istri. Na sestanku sta bila Slovenca Franc in Andrej Gabrovšek, ki sta bila iskreno pozdravljena. Dalmatinsko dijaštvo je zborovalo v Sapljitu 22. septembra o priliki glavne skupščine akad. prosvetnega društva »Pavlinovič«. Bilo je navzočih 50 akademikov in bogoslovcev. Člani so med ljudstvom mnogo predavali in priredili dva analfabetska tečaja. Društvo je pridobilo nad 1800 novih članov družbi sv. Jeronima ter razširilo med ljudstvo okoli 8000 knjig in ustanovilo 15 mladeniških društev. Zanimivo je bilo tudi predavanje iur. Ivana Puhariča o »Smerah izobrazbe dijaštva z ozirom na razvoj narodno-gospodarskih

razmer v Dalmaciji«. Reči moramo, da je hrvaško katoliško dijaštvo zelo agilno in da gleda hrvaški narod lahko s ponosom na svoje sinove.

Slovenska dijaška zveza. Dne 1. avgusta 1912 se je vršil občni zbor S. D. Z. V lepi dvorani »Ljudskega doma« so se sešli člani te dijaške organizacije. Zborovanje otvori tov. Jež in poda kratko poročilo. Imamo S. D. Z., toda ta je razbita v posamezne pododbore in podružnice, ki so skoro samostojne. Vez med osrednjim odborom in podružnicami je bilo težko vzdržati. Centralistične vezi ni v nas. Zato se kaže tudi delovanje S. D. Z. bolj v pododboreh in podružnicah. Discentralizacija je tudi kriva, da so odborniki prav malokrat skupaj prišli in da še takrat niso bile seje sklepčne. Gorenjska podružnica je imela svoj občni zbor na Brezjah, centralni odbor nima poročila o Štajerski in Dolenjski podružnici. Najbolj točen z ozirom na poslovanje in delovanje pa je ljubljanski pododbor, ki dela neumorno za napredek in povzdigo ljudstva. Predsednik konča z mislijo: Za S. D. Z. se moramo zanimati, kajti če ne bo zanimanja zanjo, bo malo vredna. — **Tajnikovo poročilo:** Tajniške posle sta vodila ponajveč tovariša predsednik in podpredsednik, ker je bil I. tajnik zadržan, oziroma odsoten. Sej je imelo društvo tri, od teh dve na Dunaju in eno v Ljubljani. Pisem je prejelo tajništvo 42, odposlalo pa 36, tako da je znašala skupna korespondenca v minulem letu 78 pisem. Članov je vpisanih 75 in to so tisti, ki so v minulem letu res vplačali članarino. V društvo je prihajalo več časopisov in sicer: »Novi čas«, »Gorica« in »Mladost«. — **Poročilo blagajnikovo:** Denarnega prometa je bilo v preteklem poslovnem letu 1444 K 82 h in sicer dohodkov 936 K 42 h, stroškov 508 K 40 h. Ostane torej 428 K 2 h. Med darovi naj bo omenjena Hranilnica in posojilnica v Vipavi, ki je naklonila 50 K in abiturijenti leta 1911., ki so darovali 100 K. Izrekamo vsem podpornikom najsrčnejšo zahvalo na tem mestu. — Nato so sledila poročila pododborov in podružnic. — V knjižnici je okrog 600 knjig, seveda nekaj jih je izgubljenih. Objavili smo to v »Slovcu«, a se ni nihče za to zmenil in tudi nihče vrnil. Vezane knjige so vse urejene, nevezane se morajo dati vezati, da se potem uredijo. To velja o ljubljanski knjižnici. — Splošno je imela v tekočem letu S. D. Z. 13 knjižnic porazdeljenih med ljudstvom. Deset izmed teh je bilo posvečenih preprostemu ljudstvu, tri izmed onih pa dijaštvu. Dijaške knjižnice so v Ljubljani, Kranju in Celju. — Starešina Puntar je povdarjal ob koncu občnega zbora idejo, zaradi katere se je ustanovila S. D. Z., namreč: koncentracija dela. Držimo se vedno te misli

in S. D. Z. ne bo brez stalnega pomena. — Gorenjska podružnica: Tudi preteklo poslovno leto je solidarnost med akademiki in bogoslovci določevala delovanje podružnice, dočim je ona gojila najožji stik s srednješolci kot bodočimi člani in vršila tolike naloge v izobrazbi ljudstva. Socijalni tečaji, ki so se v prejšnjem letu vpeljali, se letos niso vršili zaradi raznih neprilik. Skrbela pa je za prospeh knjižnice v Kranju in v Hrašah pri Lescah, katere smo po možnosti in z ozirom na važnost bolj ali manj gmotno podpirali. Odbor kot tak je imel dve seji in precej dobro obiskan prijateljski sestanek v Kranju pri Grajzerju, na katerem je predaval tov. Stanonik: »Katoliški laik in udejstvovanje njegovega verskega prepričanja«. Za prirejanje iger je potekel čas, ker je podružnica zaključila poslovno leto že 24. julija z občnim zborom na Brezjah. Ondi je predaval tov. Anton Leskovec: »Kako gremo na socialno delo med ljudstvo«. — Pododbor S. D. Z. za Ljubljano in okolico. Leto 1911./12. je bilo posvečeno tihemu, notranjemu delu. Imeli smo dva občna zbora. V božičnih počitnicah je predaval starešina Kovač o društveni statistiki S. K. S. Z. ter se je sklenila ustanovitev podružnice. Dasi nismo imeli rednih oficijelnih sestankov, ni bilo družabno življenje morda nikjer tako razvito kot ravno v ljubljanskem pododboru. Priredili smo tudi dva izleta. — Na socialno-karitativnem polju so nekateri tovariši delovali pri nadzorstvu vajencev v »Mladiškem društvu«. Deputacija pododbor se je udeležila socijalnega tečaja S. K. S. Z. o Veliki noči. Bili smo v najožjem stiku z ljubljanskim »Orlom«, s »Šentpeterskim prosvetnim društvom« in »Trnovskim prosvetnim in gospodarskim društvom«. Javno je nastopil pododbor o Veliki noči, ko se je po deputaciji udeležil velikonočne procesije v šentpeterski fari v Ljubljani. Kako da je bil potreben v Ljubljani pododbor, se morda nikoli preje ni tako jasno pokazalo kot ravno letos. Živimo v Ljubljani, v središču vsega slovenskega kulturnega gibanja, in dovolj imamo prilike praktično udejstvovati naša načela. Veselo znamenje je, da nas je v Ljubljani sami že nad 20 članov; če pa upoštevamo, da ima sorazmerno malo članov pred seboj ogromno dela, da moramo delovati torej s podvojeno silo, vsi brez izjeme, že tedaj je dokazano, kako potreben je bil v Ljubljani pododbor v svrhu enotne in smotrene razdelitve vsega dela. Razun izobraževalnega in karitativnega dela na zunaj se je gojilo vsestransko vzgojevalno delo med člani samimi ter živahno družabno življenje. Ogromno dela je imel pododbor pri pripravah za lanski »Katoliški shod jugoslovanske mladine«, dala se je takrat inicijativa za domžalski

sestane. Istotako je naš pododbor pripravil in aranžiral letošnji dijaški sestane. Tedaj smo prišli do spoznanja, da sega naše delovanje čez pododborov delokrog in v tem tiči bistveno značilna razlika med ljubljanskim pododborom in med vsemi ostalimi podružnicami in pododbori. Naj omenimo le še vse važnejše tekoče posle S. D. Z., ki jih je reševal pododbor skupno s tačasnim predsednikom S. D. Z., naj omenimo sodelovanje pri »Koledarčku« in pri »Zori« in jasno je, da ima in mora imeti ljubljanski pododbor v evidenci vse naše dijaške organizacije, če hoče uspešno sodelovati pri delu za procvit vsega dijaštva. Ravno to, da se je v Ljubljani, sredi ljubljanskega pododborosa osredotočilo vse naše dijaško gibanje, je zagotovilo pododboru trajen obstoj in uspešen razvoj od pododborosa v podružnico, ki naj bo znak naše moči v Ljubljani, znak boljše bodočnosti S. D. Z., boljšega procvita vsega katoliškega narodnega dijaštva! — Poročilo ribniškega pododborosa: Kdor pozna ribniško dolino in nje razmere, ta se ne bo čudil, da se je pred tremi leti ustanovil pri nas pododbor S. D. Z., ki je že v tej kratki dobi svojega obstanka veliko dobrega napravil za prospeh in procvit ribniškega dijaštva. Večina dijakov bi radi velike krajevne oddaljenosti nikdar ali vsaj malokdaj prišla med počitnicami v ožjo dotiko s svojimi kolegi, s pomočjo sestankov pa, ki se prirejajo po raznih krajih ribniške dekanije, je to kaj lahko. Pododbor je priredil v letošnjih počitnicah vsled odsotnosti predsednika le en sestane in sicer v Ribnici dne 30. julija. Tov. Pucelj je predaval o »Dolžnostih katoliškega narodnega dijaka o počitnicah«. Živahna debata, ki se je po referatu razvila, nam je lahko v bodrilo, da se ribniško dijaštvo hoče temeljito držati naukov, katere je slišalo na tem sestanku. Sklenilo se je tudi, da priredi pododbor, kakor običajno, tudi letos kako narodno igro, ki bi se tudi drugod ponavljala. Sprožila se je tudi misel, da bi se ustanovil literaren odsek, ki bi seznanjal tovariše, ki se zanimajo za literaturo, z aktualnimi vprašanji te znanosti. Na tem sestanku je tudi dijaštvo odobrilo sklep lanskega leta. 16. avgust, ustanovni dan našega pododborosa, hočemo slovesno praznovati in sicer tako, da se vse katoliško ribniško dijaštvo udeleži svete maše in skupnega svetega obhajila ter se pokloni Brezmadežni pri Novi Štifti. Tudi se nam nudi takrat prilika, da pridemo v dotiko z zastopniki kmečkega ljudstva in »Orli« ter napravimo sestane večjega obsega kakor navadno. Dal Bog, da se uresniči ta ideja! S pohvalo moramo omenjati, da se je dijaštvo vneto udeleževalo tudi dela pri naših izobraževalnih in orlovskih društvih. Tako je aranžiral tov. Pucelj prire-

ditev »Divjega lovca«, tov. Lovšin pa dne 14. aprila govoril v izobraževalnem društvu v Dolgi vasi pri Kočevju o tvarini vzgojnega značaja. Sploh moram konstatirati, da katoliška zavest ribniškega dijaštva močno raste, ki se ne kaže samo v besedah, ampak tudi v dejanjih. — Podružnica za Primorje: Podružnica obstoji že dve leti in šteje letos 22 članov, med temi 7 bogoslovcev. Odborovih sej smo imeli 14, pisem odposlali 16, dobili 12, skupno 28. Podružnica je lastnica znanstvene knjižnice z 250 deli in slovenske knjižnice v edini slovenski vasi ob morju v Devinu. Člani so bili vedno v stiku z našimi srednješolci in se udeleževali njih sestankov. Na učiteljišču ne moremo z organizacijo pridobiti več kot šestino ali petino dijakov in vidimo edino pomoč v ustanovitvi učiteljskega konvikta. Kot znamenje časa smo med srednješolci opazili padanje načelnega čuta in najboljše sredstvo za vzgojo zavednih katolikov med dijaki je Marijina kongregacija, za čije ustanovitev smo storili vse možno; bodoče leto se gotovo ustanovi in vodil jo bo dr. Srebrnič, bogoslovni profesor. — Zanimanje za organizacijo more vzdržati in pospeševati najbolj čitanje »Zore«, posebno starejših letnikov, za kar smo delali med tovariši. Dekliška organizacija na ženskem učiteljišču, katero smo mi ustanovili in nad dve leti vodili, se je postavila na lastne noge. Šteje sedaj 40 odličnih članic; naš odbor vrši le nadzorstvo. Storili smo vse možne korake za ustanovitev kongregacije za kandidatke, a vse zaman, ker ni bilo dobiti voditelja. — Izobraževalno delo: Dasi je število članov padlo za 10, se je delo med ljudstvom vzdržalo na istem nivoju; člani so imeli skupno nad 80 predavanj v izobraževalnih društvih; en tovariš je vodil nemški kurz za izseljujoče se delavce. Podružnica je sklenila v posebni brošuri popisati našo narodno mejo na jugu, a ker ji »Slovenska Straža« ni dala nobene pomoči, je morala opustiti to važno misel. Z odhodom preč. g. Rejca iz Gorice je imela razpasti Dijaška miza, ki je dajala revnim dijakom hrano. Naš odbor se je zavzel energično za Dijaško mizo, ki danes cvete in pomaga 25 dijakom. Podružnica ni navesek nobene obstoječih političnih katoliških struj, ampak zbira pod svojim okriljem katoliško misleče akademike in bogoslovce. Občni zbor leta 1911. je imenoval preč. g. Rejca častnim članom. Letošnji občni zbor se je vršil dne 17. avgusta v Gorici, kjer smo uprizorili tudi Finžgarjevo »Naša kri«. Dohodkov je imela podružnica do sedaj okrog 180 K, stroškov okrog 120 K. — Knjižničarjevo poročilo: S knjižnico smo se preselili iz Alojzijevišča v »Ljudski dom«, kjer so nam dali na razpolago dve omari za knjige. Lansko leto ni knjižnica delo-

vala, ker je bila popolnoma v neredu. Dijaki si niso radi tega mogli izposojati knjig in zato jim je tudi manjkalo gradiva za predavanja. Letos je knjižnica urejena. Obiskovali so jo dijaki polnoštevilno. Knjige so se izposojevale vsako soboto od pol 6. do pol 7. ure zvečer.

Promocije. V četrtek dne 31. oktobra je promoviral v slavni dvorani dunajskega vseučilišča za doktorja vsega zdravilstva starejšina slovenskega akademičnega tehn. društva »Danice«, g. Matej Justin. V sredo, dne 13. novembra, je promoviral istotam za doktorja prava starejšina slovenskega katoliškega akademičnega tehn. društva »Danice«, g. odv. kand. Mark Natlačen.

Z graške univerze. Proti profesorju narodno - gospodarskih in finančnih ved dr. Schumpetru je demonstriralo vse dijaštvo ob začetku semestra, tako da nad teden dni ni mogel predavati. Povod je dal dr. Schumpeter s svojo izredno strogostjo pri izpitih (baje vrže do 90 % kandidatov), s svojim ironičnim vedenjem proti akademikom in z raznimi uničevalnimi sodbami in kritikami o svojem predniku dr. Hildebrandu. Samozavest dr. Schumpetra — ki je po protekciji preko votuma profesorskega kolegija prišel na fakulteto v Gradec — kulminira v izjavi: »Ich kann es mit jeder Geistesgröße Deutschlands, was mein Fach anbelangt, aufnehmen . . .« Dijaštvo je napravilo na rektorja memorandum, v katerem zahteva pismeno izjavo od dr. Schumpetra, da opusti vsako kritiko svojega prednika in vsako ironiziranje dijakov in da ne bo več pri izpitih tako izredno strog. To izjavo je dr. Schumpeter dal in sedaj predava in — izprašuje zopet.

R.

Srednješolski vestnik

Narodno šolstvo v Bulgariji. Na Bulgarskem je sedaj 4660 ljudskih šol, v katerih podučuje 9398 učnih moči. Država in občine vzdržujejo 3320 šol s 7677 učitelji, vse druge šole oskrbujejo verske družbe. Bulgarsko-pravoslavne družbe imajo 80, katoliške 4, protestantske 6, mohamedanske 24 šol. Država vzdržuje 1121 mohamedanskih, 23 tatarskih, 1 cigansko, 2 grški, 12 armenskih, 22 židovskih, 2 rumunski, 2 nemški in 5 francoskih šol. Bulgarsko šolstvo ni sicer bogve kako razvito, vendar se mora priznati, da je Bulgarija glede šolstva prva med ostalimi balkanskimi državami. V Turčiji uživajo Bulgari precej svobode na šolskem polju in jim Turki ne branijo zidati novih šol. Vzdrževati jih morajo Bulgari sami. Nekatere ljud-

ske šole so razširjene v progimnazije (meščanske šole), v katerih se poučujejo predvsem praktične stroke. Iz teh progimnazij prihajajo najizurjenejši obrtniki in trgovci. Leta 1909. je obiskovalo na Turškem okoli 64.000 otrok bulgarske šole. V vednem razvoju bulgarskega šolstva odseva bodočnost bulgarskega naroda na Balkanu, kjer se odigravajo baš sedaj zgodovinsko važni dogodki.

Podružnice »Slovenske dijaške zveze« opozarjamo, da morajo po poslovníku poslati zapisnik občnega zbora osrednjemu odboru in poročati tudi o finančnem položaju podružnice. Nobena podružnica naj ne pozabi javiti novega odbora in naslove predsednika in tajnika, sicer je stik onemogočen. Vsa korespondenca naj se pošilja Zvezinemu tajniku Ivanu Žgurju, med. vet., Dunaj III., Rasumofskygasse 22/11, ali predsedniku cand. iur. Jožefu Basaju, Dunaj XVIII., Theresien-gasse 49./III./12.

»Slovenska dijaška zveza« srednješolcem. Od mnogih strani prihajajo prošnje na odbor S. D. Z., naj bi Zveza ustanovila ljudsko knjižnico ali naj bi vsaj prispevala nekaj knjig in pomagala pri ustanovitvi. Ta klic iz ljudstva samega pač dovolj jasno kaže, kako hrepeni ljudstvo po izobrazbi in kako si skuša samo poiskati pripomočkov, ki jih seveda najlažje črpa iz knjig. Temu splošnemu klicu prejšnjih let se je že zelo odpomoglo, kajti malo je večjih vasi, kjer bi ne bilo društva s knjižnico. Toda ob meji, kjer se ljudstvo šele zaveda slovenske narodnosti, od tam se oglašajo še vedno glasovi, ki prosijo pomoči. Da ne bo glas naših obmejnih bratov brezuspešen, poziva S. D. Z. zlasti dijaštvo, naj sodeluje pri narodno-obrambnem delu s tem, da zbira slovenske knjige in jih pošilja S. D. Z. v Ljubljano, katera bo ž njimi razpolagala, kakor ji najboljše kaže. Prosite knjig pri svojih prijateljih in znancih in darujte tudi sami to, kar lahko pogrešate. Dobrodošla je vsaka knjiga, bodisi poučne, bodisi zabavne vsebine. Pozivamo posebno osmošolce, ki bodo letos zapustili srednjo šolo. Najlepši spomin na ta dogodek si zagotovijo s tem, da zbirajo tekom leta knjige in ustanovijo kot abiturienti ob slovensko-nemški meji ljudsko knjižnico. To delo, ki bo gotovo veliko koristilo našemu narodu, bo trajne vrednosti. In če se bo vsak osmošolec podal med vrsto onih, ki so voljni kaj storiti v tem oziru, in če se bo vsak zavedal pri tem svoje dolžnosti, je mogoče, da zbere vsaka osma šola toliko knjig, kolikor jih za silo zadostuje za ustanovitev knjižnice. Po geslu: »Z Bogom za narod« vsi na delo!

Kupujte »Koledarček«! S precejšnjimi žrtvami se je izdal že peto leto »Koledarček slov. kat. narodnega dijaštva«. Človek

bi mislil, da bo vsak katoliški dijak čutil v sebi toliko moralne dolžnosti, da bo kupil koledarček, ki je pisan posebej za njega. In vendar ni tako. Vsi mogoči koledarčki imajo prednost, pa naj si je Vydrov ali radikalni Almanah ali nemški Studentenkalender. In kake vrline imajo drugi koledarčki, da segajo po njih naši dijaki? Najbrž jim ugaja druga firma! »Kar je naše, ne more biti dobro, sežem raje po drugem,« tako si misli ta ali oni. Odtod vsakoletna izguba pri našem koledarčku. Stari letniki se praše v zalogi, ker niso dobili odjemalca. Letošnjega letnika ne sme doleteti ta nezgoda, sicer se prihodnje leto ne bo več izdal. Komur je torej na tem, da bomo imeli lasten koledarček, da nam ne bo treba segati po tujih, nam nasprotnega duha, naj naroči letošnji koledarček, če ga še nima, pri »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani za 1 krono. »Koledarčkov« obseg se je po splošni zahtevi skrčil in omejil le na informacije in dva kratka članka. Informacije so najtočnejše s par izjemami, ker je imel urednik, ki je bival točasno na Ruskem, to nesrečo, da se je rokopis na pošti izgubil in je bilo treba v naglici dobiti novih podatkov. Radi te nepravilne ni koledarček tako popoln, kot bi si ga želeli. V splošnem pa odgovarja oblika, papir in obseg zahtevam praktičnega koledarčka. Želje glede prihodnjega letnika naj se poročajo uredništvu koledarčka v »Danici«. Uredništvo se bo oziralo na splošne želje in rado ustreglo kolikor bo mogoče. Zato, da bomo prej gotovi, ali se še izda koledarček ali ne, naj vsak kupi letošnjega, ker le potem, ko bo ta ves prodan, se more misliti na novega.

Socialni vestnik

Nekaj statistike. Gertrud Bäumer je priobčila v majevi številki revije »Die Frau« članek, v katerem statistično obravnava študiranje žensk pred imatrikulacijo, razdelitev slušateljic po posameznih fakultetah in o akademskih stanovih, katere so dosegle posamezne slušateljice. Na koncu prinaša tudi statistiko za Prusko, katero hočemo v naslednjem podati. Od jeseni 1908 do poletja 1911 je poskočilo število dijakinj na vseh nemških vseučiliščih od 1172 na 2586, torej za 120 %; procentualno so tvorile izmed vseh slušateljev v zimskem semestru 2'48 %, v poletju 1911 pa 4'74 %, torej se je procentualno njihovo število skoraj podvojilo, absolutno pa veliko več kakor podvojilo. Filozofinj je bilo 1908/1909 470, leta 1911. pa 1951; znaša torej danes tri četrtine vseh slušateljic. Medicinke pa po številu ne padajo samo, temveč tudi njihovo število relativno tako

ne raste, kakor pred 2—3 leti. V zadnjih treh semestrih je njihovo število padlo od 5 % do 476 %. Kar se tiče vprašanja glede predizobrazbe slušateljic, kaže statistika, da je stopila humanistična gimnazija v zadnjih 7 semestrih popolnoma v ozadje, dočim je število abiturientk iz realnih gimnazij zelo naraslo; leta 1908./1909. jih je prišlo iz realnih gimnazij 194, leta 1911. pa 565, dočim iz humanističnih leta 1908./1909. 133, leta 1911. pa 167. Na pruske univerze pridejo dekleta večinoma iz seminarjev za učiteljice. Tudi glede konfesije je ta statistika zanimiva. V prvem semestru po matrikulaciji žensk jih je bilo 488 protestantk, 150 židinj in le 61 katolikinj. V poletju leta 1911. je bilo 1168 protestantk, 305 katolikinj in 247 židinj. Torej se je pomnožilo število protestantk od leta 1908./1909. za 140 %, židinj za 62 % in katolikinj za 400 %. Dočim so bile katolikinje v začetku univerzitetnega študiranja žensk na tretjem mestu, so danes na drugem. Zelo interesantna je tudi statistika, kako so slušateljice procentualno porazdeljene po stanovih, iz katerih izhajajo. Največji del slušateljic izhaja tako danes, kakor je bilo to v začetku, iz akademsko naobraženih slojev, h katerim se prišteva vse poklice, ki imajo za podlago izobrazbo na vseučilišču. Številke za leto 1908./1909. so 293, za leto 1911. pa 686, ali prvič 40 %, drugič 39 % vseh slušateljic. Na drugi stopnji stojijo hčere trgovcev, na tretji sedaj hčere srednjega in nižjega uradništva. Iz tega vidimo, da število slušateljic čezdalje bolj narašča. Za Avstrijo prinesemo statistiko drugič.

A. T.

Vojna na Balkanu in Finžgarjeva povest davnih dedov.

Pravkar se odigrava na balkanskem polotoku velika zgodovinska drama. Jugoslovanstvo, ki je tu v starodavnem času ustvarilo velika kraljestva, ki so pa vsled medsebojnih razporov in nesrečnega verskega razkola podlegla v 14. in 15. stoletju silovitemu navalu divjega osmanskega plemena — se zopet dviga, je svoje sile združilo in je na tem, da turško gospodstvo docela stre ter pridobi krščanstvu popolno zmago nad nekulturnim izlamom. — Tekom te historične borbe, za katero se Slovenci kot najsevernejša in najbolj ogrožena veja jugoslovanstva prav posebno zanimajo in od katere sta v marsičem njihova nadaljna usoda in razvoj odvisna, je izšlo monumentalno zgodovinsko delo našega F. S. Finžgarja **»Pod svobodnim solncem«**, ki nam v mojstrskih barvah slika vzhajajočo moč slovanskega rodu v času, ko se stari vek preliva v srednji, ko so Slovani pravkar prišli v Evropo in začeli zasedati balkanski polotok, kjer je vladal ponosni Bizanc. Kako zelo je tisti čas podoben sedanjemu! Kakor propada Turčija, tako je takrat

bizantinsko cesarstvo propadalo. Na zunaj sijaj in blesk, ki nam ga Finžgar tako živo predočuje, na znotraj pa gniloba, korupcija, razdor. In kakor zdaj Slovani zadajajo smrtni udarec osmanstvu, tako so ga prizadjali takrat pradedje onih, ki se zdaj doli za svobodo žrtvujejo, bizantinskemu cesarstvu. Kdo ne bi torej z največjim zanimanjem sledil dogodkom, ki jih riše v tem romanu Finžgar? Tembolj, ker je ta roman splošno priznано najznamenitejše zgodovinsko delo, ki je Slovenci imamo. V Iztoku je vteleseno slovanstvo, polno moči, samozavesti, zavedajoče se svojega poslanstva. Njegova ljubezen do bizantinske dvorakinje Irene preveva bojovite dogodke z ljubko nežnostjo. S krvavimi prizori se menjajo razkošne slike iz bogatega Bizanca. Vse pa izzveni v proroški slutnji velike bodočnosti slovanstva. — »Svobodno solnce« naj zato postane pravi ljudski roman slovenskega naroda, naj našo mladino navda z narodnim ponosom, naj okrepi vse naše ljudstvo v narodni zavesti! Zato sezite ponj! I. del stane broširan 3 K, vezan 4 K, in se naroča pri »Katoliški Bukvarni« v Ljubljani.

Kultura in verstvo

Solnograd. — Katoliško vseučilišče. Ker se v zadnjem času precej govori in piše o samostojni in prosti katoliški univerzi in ker se za to navaja najbolj sposobno mesto Solnograd, hočemo v naslednjem podati nekoliko zgodovine solnograškega vseučilišča. To mesto ima za seboj historično preteklost. Pred stoletji je izviral v Solnogradu močan studenec znanja, umetnosti in kulture; dobilo je mesto univerzo 11. oktobra 1623. Ustanovil jo je Paris grof Londron, tedanji solnograški kneznadškof, ki jo je takoj po ustanovitvi oddal vodstu benediktincev, ki so jo upravljali in imeli svoje stolice. Imena, katerih ni mogla pokopati preteklost, kakor Wimperger, Sfondrati, Hermes, Braun, Engel, brata Metzger, Schurier, Desing, Zallwein itd., so tako proslavila solnograško »Almo mater«, da je kmalu zaslula po celi Evropi. Iz bližnjih in daljnih krajev so prihajale številne trume na to eminentno katoliško vseučilišče. L. 1810. pa je bila Solnograška priklopljena Bavarski in s tem je bila tudi usoda starega, cvetočega benediktinskega vseučilišča zapečaten. Že o Veliki noči l. 1810. je bil izdan dekret od bavarske vlade, potom katerega se je moralo to za znanstvo tako zaslužno vseučilišče opustiti. Od tedaj se je že večkrat poskušalo ustanoviti vseučilišče nanovo, a do danes se ni posrečilo. K prednosti historične preteklosti mesta Solnograda

se pa še pridruži njegova geografska in politična lega. Mesto leži neposredno na meji Avstrije in Nemčije, zvezano je potom nove turske železnice z jugom in severom in tvori nekako središče med švicarsko in ogrsko mejo. Vse prednosti tega mesta merijo neposredno na to, da je Solnograd takorekoč predestiniran kraj za prosto katoliško vseučilišče, za vseučilišče litterarum et scholarum, čegar poslušalstvo najrazličnejših narodov bi združevalo skupno stremljenje po resnici in pravici pod okriljem katoliške Cerkve. Nadalje ima Solnograd tudi to prednost, da ni nikako veliko mesto, ki bi nepovoljno vplivalo na intenzivno delovanje duha; dijak bi dobil tukaj v psihičnem in moraličnem oziru veliko zdravejše razmere, veliko boljšo atmosfero, kakor v velikem mestu. Solnograd ni moderno mesto, čegar mnogonadstropna pročelja modernih stavb ne zadovoljujejo človeka, temveč je zgodovinsko mesto, bogato na spomenikih, nekako nemški Rim.

In sedaj nastane vprašanje, kolika je zmožnost ustanovitve katoliškega vseučilišča z ozirom na obstoječe zakone? Na to vprašanje je odgovoril nekdanji minister za uk in bogočastje, da ni zadržka s stališča postave. In drugi tudi nekdanji minister je dejal: če imate denar, imate tudi vseučilišče. Da prosta katoliška vseučilišča lahko napredujejo in procvitajo, nam dajo nepobiten dokaz vseučilišča v Löwen, Lille, Angers, Lyon, Toulouse in Washington. Naj pripomnim še to, da se je dosedaj nabralo že čez štiri milijone kron za nameravano vseučilišče v Solnogradu, kar gotovo jasno govori, da merodajni faktorji resno mislijo na udeležitev te namere.

H koncu še nekaj glasov glede te namere. L. 1905. je prelat **S e b a s t i j a n D a n e r** predlagal na avstrijskem katoliškem shodu resolucijo, v kateri obžaluje veri sovražno učno smer nekaterih docentov in priporoča podpiranje katoliškega vseučiliškega društva za mesto Solnograd. Umrli dunajski župan, slavni propagator katoliške misli, dr. Karl Lueger, je dobesedno dejal: »Ni samo zahteva razuma, temveč tudi srca, da se ne sme odstraniti katoliške vere iz vseučilišč in da ne sme biti nikomur dovoljeno, omalovaževati katoliško vero. Edino solnograško vseučilišče bo tvorilo ono protivno trdnjavo, potom katere moramo zopet osvojiti si svoje prejšnje postojanke, katere smo po svoji lastni krivdi zgubili. Jaz sem vedno mnenja, da se solnograško katoliško vseučilišče prejalislej mora ustanoviti. — Katoliška univerza, ti se boš ustanovila v blagoslov mladine, staršev in vse naše domovine.«

Kaj pa nasprotniki? Samoposebi umevno je, da oni krogi, ki so označili na zadnjem shodu vseučiliških profesorjev (12. in

13. oktobra 1911) katoliško teologično fakulteto za tujo primes na univerzi, oznanjajo najhujši boj in najtrdovratnejši odpor proti taki eminentno katoliški nakani. Da bi pa ne bili katoliški profesorji osamljeni, če se ustanovi katoliško vseučilišče, bi bilo želeti, da se čim večje število naših somišljenikov in sobojevnikov vseh narodnosti pokliče na univerzitetne stolice. Vrhutega pa bi bilo še zmirom lahko dosti moči za delovanje na čisto katoliškem vseučilišču. (Zgled so nam lahko druge države.) Naj bi se torej prosta katoliška univerza čimpreje ustanovila v blagor Cerkve, v korist države, za negovanje in povzdigo znanosti. V to nam pomozi Bog. A. T.

Marijanske kongregacije. Doslej so uvedene Marijanske kongregacije na gimnazijah v Kranju, Ljubljani, Novem mestu in v Št. Vidu pri Ljubljani. Ravno kar se snuje kongregacija v Gorici. Upamo, da bo sledilo tudi Celje, Maribor in Celovec drugim gimnazijam in da bodo tudi tam v kratkem dobili slovensko kongregacijo.

Listnica uredništva

Listnica uredništva. Ponovno opozarjamo, da je sklep uredništva 5. vsakega meseca in da zakasnele prispevke odložimo za naslednjo številko. — V prejšnji številki so se vrinile te-le pomote: **Socialni vestnik.** Abditus: Socialni problemi. Odpadel je podpis: Jakob Mohorič. **Leposlovna priloga.** V pesmih: **Jesen:** v 3. kitici 16. vrsti mesto »in našo moč nadene« . . . »našo noč nadene«. **Jesen:** v zadnji vrsti mesto »zdaj zdaj pa« . . . »zdaj zdaj ga«. **Tujina:** v 2. kitici 1. vrsti mesto »devojka to« . . . »devojka te«. **Tujina:** v zadnji vrsti mesto »se nasmehne« . . . »se nasmeje«.

Listnica upravništva: Današnji številki prilagamo položnice z vljudno prošnjo, da se jih blagovolijo poslužiti v najobilnejšem številu častiti naročniki našega lista.

LEPOSLOVNA PRILOGA

Narte Velikonja:

V tujino.

Solnce, glej, solnce! — Da si ga videla,
sladka devojka, ob jasni Aniži:
Gore vse v ognju — vsi z zlatom oviti
preko doline bežali so križi ...

Duša je pila to sveto lepoto,
kakor se dete na grudi privije,
ko tak osamljeno in neogljenjo,
v lice zariplo, obupano vpije ...

Plahi, vsi žejni resnice se hoče,
roki pehanja in truda in boja —
k luči oko koprne zmagujoče,
v srcu pa klic brez miru, brez pokoja ...

Solnčna tujina, vsa v srebru zavita,
ali izpolniš vse nade pekoče? —
Ali sirena si, li odalška si,
ali življenje strasti vriskajoče? ...

Padajo vdarci koles pod vozovi,
ž njimi se pelje moj zlati ponos ...
Kje malodušnost si!? — Ciljem naproti
pesem prepeva železniški voz ...

Narte Velikonja:

Slovo na molu „San Carlo“.

Adrija, Adrija! — Je-li mogoče
še kaj ukrasti? —
Ali pač nisem izročil še vsega
tvoji oblasti? ...

Bolne ročice so s krova prosile,
polne trepeta,
solzne oči so nemo molile:
»Mati presveta . . .«

V tvojih očeh bolest je igrala,
oče, moj oče —
duša doma ti je vsovala —
v daljo še noče ...

Ali ni majka takrat zajokala,
ko je sirena —
bič zmagoslavni, prek zraka zapela
klice plamena?! . . .

Adrija, Adrija! — Tebi izročam
svoje bogastvo;
varuj jih, vrni jih, prosim, rotim te,
vseveličastvo . . .

Narte Velikonja:

Orkan.

»Trabakul, trabakul!...«
Glej, z lučjo rdečo — s polomljenim veslom
z valovi se brati...
»Trabakul, trabakul!...«
Zavel prek obali dih smrti ledene
in strele in smrt so njegovi pečati...
»Trabakul, trabakul!...«

»Varuj jih, o Bože, usliši nas
in vrni devojkam, čuj, ženine vrni
in temno usodo v pečine obrni —
med svoje otroke zapiši nas . . .«

In majka kleči, se križa v trepetu
in moli in prosi drhteče in joče...
Devojka pritiska razpelo na grudi:
»Varuj ga, Bog Oče!...«

»Trabakul, trabakul!...«
Stoletja že vozi okoli otoka —
stoletja nevesta ob jamboru joka...
Bila je nezvesta in ženin priklet jo
in z mečem je blaznim razžaljen pripel jo
na jambor pod lučjo rdečo...
A svetle noči preko nje ne gredo
in mirni valovi pod njo ne pojo...
Ne smejo in nočejo...

»Trabakul, trabakul!...«
Devojke trepečejo, molijo, jočejo —
ker trikrat na leto si ženina išče,
da ž njim poigra se
in v smrti ledeni, z objemom pretesnim
iztrga nevesti ga zase...
»Varuj ga, Bog Oče!...«

A jambor le škriplje in poka in poka
in mladih oči le in prsi razpaljenih hoče...

Zažvižgal je steber vodeni — povelje
 in mig in prst oceana...
 in ladija sredi valovja ječi...
 na ladiji mlade moči —
 in prsa ožgana —
 na ladiji jadra brez vetra vodnika —
 na ladiji vesla razklana...

»Trabakul, trabakul!...«

A jambor le vozi okoli otoka
 svoj smrtni okrog...

Ob jamboru vriska in luči prižiga —
 rdeče oči — potaplja in dviga
in škriplje in poka in poka
 in poje in vabi na krok
 in vabi in kliče na tisoč porok...

Dva ogla gorita prek dalje s čeri —
 od tam volkodlak — krvopija
 v temô in vihar tuleče zavija
 in hoče mesa in krvi...

Josip Lovrenčič:

Srečanje.

Oni dan Nekdo je v domovini literata vlovil,
 vstavil ga dostojno in ga nagovoril:
 Vendar enkrat si med nas jo pritovoril,
 res lepo, da si do sitega se že naleposlovil!

Literat je segel v brado in spodobno
 jo pogladil, prav kot javno tiče —
 v mislih je poklical vse hudiče,
 a v besedi menil dokaj skromno zlobno:

Res je daleč, kar sem se obradil
 ali čudno, da, prečudno:
 srce še od daleč ni lepote trudno.
 Veš zdaj — kdaj filistrstvu se bom privadil? —

Hrbta sta se zgubljala v nasprotni smeri,
 ko je roko hladno izpustila roka.
 Nekdo nič ni mislil. Literat: Obupno preširoka
 pot je, ki stopicajo po njej stoteri Nekateri! —

Josip Lovrenčič:

Pesmica za zimo.

Tik tak, nevgnana paglavca, za časom se lovita
in kakor sta poredna, zdaj pa zdaj vzbudita
zaspano kukavico:

Kukuk . . . kukuk! . . .
Nedeljski popoldan
pomladno razigran:
v prijaznem solncu se smeji jo polja.
Dva srečala je v njih vesela volja
in gresta, gresta,
kam, ne vesta . . .

Kukuk . . . kukuk . . . kukuk! . . .
Drhtečo roko je že vjela roka
in dva zamišljena otroka
gresta, gresta,
kam, ne vesta . . .

Kukuk . . . kukuk . . . kukuk . . . kukuk! . . .
Oči se zdaj srečujejo vprašanja,
v smehljaju usten jim odgovor sanja
gresta, gresta,
kam, ne vesta . . .

Kukuk . . . kukuk . . . kukuk . . . kukuk . . . kukuk! . . .
Nič več ne bom ju dražila.
Zdaj pridno bom ju stražila
in štela
poljubce bom vesela:
Kukuk... kukuk... kukuk... kukuk... kukuk... kukuk...

Tik tak, nevgnana paglavca, za časom se lovita
in hočeta, da mora kukavica peti;
boji se ju in vsakotoliko se res prikaže
in kuka nagajivo in mi pomlad laže:
kaj mar je njej, da zunaj sneg se sveti,
kaj mar ji je, da srci dve v razdalji hrepenita!

Alojzij Remec:

Dekadenca.

Tvoj oče nosil čevlje je na kveder,
na glavi kučmo, kožuh preko ramen —
ti greš na petah gumi, slokih beder,
skoz svet kot škric, življenja živi amen.

Tvoj oče vriskal je, ko se je ženil,
zvestó srce in delavno ročico
— kot je poet naš prvi že omenil —
priženil je z izvoljeno devico.

Ti v rokavicah, frak in klak seveda,
si šel k papanu snubit blede Mimi.
Stotisoč dote — to ti je beseda —
stotisoč — znal sam nisi, kaj bi z njimi.

Tvoj oče večkrat trkal se vesel je:
»Kdo kakor jaz je na vsem Kranjskem srečen?«
No, Bog je usmiljen in že prej ga vzel je,
da ni spoznal: s teboj je bil nesrečen.

Ti biješ pred zrcalom pa s pestmi se
in kupil samokres si, da boš sodil . . .
Ko storiš to, vem: steklo razleti se
in ti boš klavern še po svetu hodil.

Josip Lovrenčič:

November.

V pršeči dež kliče ure zvon
težkó, zamolklo,
kakor bi na obupan bron
žalostno kladivo tolklo.

In megla, megla vseokrog
nebó z zemljó veže
v prazno večnost. Nič je nje bog,
kamor okó mi seže.

In milosti ne pozná:
na možgane pada ko stalna kaplja
in vsaka misel, še ne rojena,
se vanj potaplja . . .

A. P.:

Berač.

Slonel je ob zidu in lajno vrtel,
z zamolklim je glasom jo spremljal in pel.

Od griča je peval, kjer dom mu je stal,
nemirno slabotno je glas trepetal.

Začel je od majke, ki v grobu leži,
v očesu se potok solzá zaiskri.

Nato od mladosti je še zaigral,
a bol ga prevzame, spev ta ni končal.

Berač se je spomnil zapravljenih sreč,
povesil je glavo in peval ni več.

Adolf Ivančič:

O ljudski književnosti.

Lani sem na tem mestu razpravljajal o narodni umetnosti. Književne umotvore sem razdelil na dvoje, eni so namenjeni le izobraženstvu, drugi so v prvi vrsti za ljudstvo. Zdaj skušam obdelati vprašanje o ljudski književnosti.

O tem se mnogo govori, kriči se vsevprek, naj bo umetnost narodna (-ljudska), a prvega dela na tem polju skoraj še nič ni. Kdaj smo še določili pojme slovenske kulture, narodnosti, narodne izobrazbe? Kje je statistika o pisateljih, ki jih ljudstvo z veseljem čita? Dela dovolj, le delavcev ni. Pač so govorili o tem naši literatje, kadili so pipo in pljuvali, a ljudstvo jih ne pozna. Vstvarjali so le karikature! Zabavno bi bilo pogledati v dušo preprostega človeka, ki vidi v knjigi svoj obraz tako izpačen. Morda res vzame stvar le s šaljive strani, kakor je pravzaprav res, a škoda je vendarle velika. Ljudstva se na ta način ne vzgaja, le njegov zdravniški okus se kvari. Neka naša družba, ki bi bila v prvi poklicana, da deluje tu pozitivno, sprejema v svoje publikacije dialogizirano in rimano prozo ter jo ponuja kot čisto umetnost.

Vsaka umetnina je izraz pisateljevega svetovnega naziranja. Če je pa to naziranje tako, da se more ljudstvo vanj vživeti, da morda že živi v njem, je podan pogoj, da postane primerno izražena umetnina tudi ljudska. Gre torej predvsem za ljudsko vsebino. Ta se izraža v življenju preprostega človeka, v njegovem delovanju in mišljenju. Ljudstvo ima svoje nazore o veri, o naravi, o človeštvu, o

zgodovini. Na vse te pojave gleda z nekako objektivnega stališča, saj govori in čuti v njem preizkušena tradicija rodov in rodov. Moderna psihologija in tudi druge vede se mnogokrat z veseljem in koristjo ustavijo ob preprostem reku, prislovcu! Posebnih individualističnih naziranj v ljudstvu ni, preveč je konservativno, da bi se z dopadanjem nagibalo k vsaki novosti. Njegovo naziranje je celotno, obsega vse pojave. Umetnik naj skuša prisvojiti si ga celega, s tega stališča naj potem gleda na svet. Ljudsko naziranje mora postati njegovo, vanj mora verovati. Marsikaka vrednota morebiti ne bo mogla obstati pred znanstvenim očesom, nič za to. Večkrat se skriva v njej mogočen simbol, ki ga ljudstvo razume. Če ni resnična, je pa poetična.

Iz podanega sledi, da ločimo trojno ljudsko vsebino: Živi samo še v spominu, ima pa še vedno pravico do obstoja, ker je podlaga novim vrednotam; vsebina sedanjega ljudskega življenja kot posledica prejšnjega; končno boj med sedanjim pravim ljudskim naziranjem in tujim, ki je znak naše dobe. Preglejmo en del za drugim!

Prvi spada v zgodovino, moremo ga spoznati le iz nje. Spisalo je pa to zgodovino ljudstvo samo in čuva jo kot dragocen zaklad. Mislim narodne pravljice, bajke, pesmi, pogovore. To so simboli, za katerimi se skrivajo kulturne slike, vse jedro pravega ljudskega naziranja. Kralj Matjaž še vedno spi, legendarnim svetnikom je gotovo večkrat dolgčas, ker jih ne vabimo več na to lepo zemljico. Kje je hudi grajščak, vaški skopuh, trda mačeha, pobožni puščavnik ter veseli romar? Kje so različni tipi iz življenja, kakor jih kaže narodna pesem. Pavliha nas je iz samega dolgega časa zapustil. A radi bi ga videli. Ponj! Ugajale bi lepo prirojene pasijonske igre. Narava je postala nema, zbudimo jo, da nam začne razkladati svoja čudesa! Spoznajmo iz teh virov verska in socialna ljudska naziranja!

Iz te stare kulture se je razvila nova, ki smo ji priča. Prišle so drugačne razmere, vplivale so na razvoj mišljenja. Ta del, kakor tudi sledeči še nista popisana v zgodovini, gledamo jih sami, čutimo jih. A ne spoznamo jih iz učenjaške kamrice, treba je med ljudi, pogledati jih, poslušati. Orzeszkova pripoveduje nekje, kako težko je priti do pravega razumevanja ljudstva. Nezaupno je, pod trdo skorjo se skrivajo najblažja čustva. Pojdimo na polje, v kmečke domove, za ognjišče ob zimskih večerih, v gostilne ob nedeljskih popoldnevih! A hodimo z ljubeznijo! Zanima nas razmerje med bogatim in revnim, draginja, izseljevanje, delavsko in obmejno vprašanje.

Tesno s tem so zvezana vprašanja tretjega dela. Novi nazori se vsiljujejo, borijo se s starimi za prvenstvo, mogočne ideje, ki jih razjasni šele bodočnost, prevevajo ljudstvo. Odpira se nedogleden horicont, celo našo kulturo obsega. A ne zabimo nikdar, da ta kultura

obstoja v celoti, da je za ljudstvo prava, iz tega vidika naj umetnik prečuti in premotri pojave, ki jih hoče obdelati.

Pojem ljudske vsebine je približno znan. Tu naj zastavi umetnik. Prodre naj stvari do dna, ne le z razumom, tudi z ljubečim čustvom naj se pogloblja v to življenje, podaje naj ga kakor je v resnici. Pri tem ne izgubi nič na osebnosti, kajti že v gledanju in izbiranju se izraža osebnost. Iste stvari ne moremo videti vsi enako. S tem da prevzame umetnik to vsebino, se izcimi v njem ob ugodni priliki dejanje, zarišejo se oblike umetnine, ki jo hoče v njem podati. Med vsebino, snovjo in obliko je ozka zveza. Ni ravno logična potreba, da se eno razvije iz drugega, a nemogoče to ni. Da se ne razvije po vrsti, vidimo pri Cankarju, ki v mnogih delih misli res ljudsko, a ne ostane pri tem, ne razvije te misli v ljudski obliki. Zato njegovih del tudi ni mogoče šteti k ljudski umetnosti. Umetniku, ki je proučil narodovo mišljenje, ne bo težko najti pravega dejanja, prave oblike. Našel bo oboje v narodovih umotvorih. Tu je motivov dovolj, ni sile, da bi si izmišljal druge.

Oblika ljudske umetnine ima svoj poseben značaj. Kakor je vsebina čista, ker izkristalizirana v stoletjih, tako je oblika jasna, preprosta. Tu ni zvitih, umetnih tehnik, nič rafiniranosti. Govoriti o obliki ni treba, umetniku bo lahko razumeti jo. Da je to mogoče, vidimo pri Levstikovem Krpanu. Za prozo in poezijo je važen jezik, njegov ritem. Ni vsak jezik za vsako stvar primeren. Beseda je le simbol. V jeziku se izraža ljudsko svetovno naziranje. Zato ni vsaka beseda vedno na pravem mestu. Ljudstvo to čuti, saj je ravno v tem njegov okus najvišje izobražen: od roda do roda prehajajo umetnine, koliko ljudi je že pililo na njih, da so dobile končno to obliko! Ritem in značaj jezika se spreminjata po kulturnih naziranjih, na nju vpliva čas in kraj.

Vem, da nisem izčrpal predmeta, to tudi ni bil moj namen. Hotel sem le sprožiti par misli, ker me je vodilo prepričanje, da je prava ljudska umetnost podlaga kulturnega dela. Le na ta način vzgojimo zdravo ljudstvo, ki bo dovezetno za vse veliko in lepo. Tu je treba začeti, sicer je socialno delo nemogoče. Seveda nočem s tem nikakih moralizujočih spisov, v mislih mi je bila skozi in skozi najčistejša umetnost. Dobre posledice tako in tako ne izostanejo.

D. D. D.